

בס"ד. שיחת ש"פ וישב, כ"א כסלו, ה'תשח"ו.

בלתי מוגה

א. בהתוועדות י"ט כסלו לפני עשרים וחמש שנה — בשנת תרצ"ג — סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר ברבים בפעם הראשונה את פרטי המאסר והגאולה. — זו היתה גם השיחה הראשונה שכ"ק מו"ח אדמו"ר נתן לפרסם בדפוס¹.

בין הענינים סיפר אז כ"ק מו"ח אדמו"ר²:

למחרת יציאתו של רבנו הזקן מהמאסר — רבנו הזקן יצא מהמאסר ביום שלישי בשבוע, י"ט כסלו, ולמחרתו, ביום רביעי בשבוע, כ' כסלו — אחר התפלה, אמר רבנו הזקן:

אור שנברא ביום ראשון שימש ג' ימים³ — ג' דורות: הבעש"ט, הרב המגיד, והפסיק בדבריו. (וסיים:) ביום הרביעי ניטלו המאורות, אבל בו ביום נתלו המאורות.

במשך יום זה — יום ד' כ' כסלו — נתוודע בכל העיר הבשורה הטובה שרבנו הזקן השתחרר ממאסרו, והתחילו להתאסף יהודים, המונים המונים, בדירה שבה התאכסן רבנו הזקן.

אדמו"ר הזקן הודיע שלא יאמר חסידות. לפנות ערב, דהיינו אור ליום השלישי (מ"ט כסלו) כ"א כסלו, נגשו אל רבנו הזקן שני יהודים, אנשים פשוטים, ואמרו אליו: "דרים אנו בעומק רוסיא ("טיף ראסיי"), ועד ה' בנו שהננו עובדים את ה' ככל שידיעתנו מגעת. וכאשר הרבי יאמר חסידות — יחי' את תורתנו ועבודתנו".

דברים אלו עוררו ופעלו ("ארויסגערופן") אצל רבנו הזקן שיאמר חסידות, ואמר מאמר על הפסוק⁴ "כמים הפנים לפנים".

בתור הקדמה להמאמר אמר:

"זה דור דורשיו מבקשי פניך יעקב סלה"⁵. "זה דור" — זהו דור

(3) ראה חגיגה יב, א ובחדא"ג מהרש"א שם. ב"ר פ"ג, ו. רמב"ן בראשית א, יד.

(4) משלי כז, יט.

(5) תהלים כד, ו.

(1) לקו"ד ח"א יא, ב ואילך. וראה גם תו"מ — רשימת היומן ע' שב ואילך. ע' שיב ואילך. ע' שז ואילך.

(2) שם מב, א ואילך.

ש"דורשיו" — מנהיגי ופרנסי הדור, הם "מבקשי פניך" — מבקשים את פנימיות איך-סוף, וגם "יעקב" — אנשים פשוטים, יו"ד עקב, הם בכל מקום ובכל זמן בבחי' "סלה", חזקים בתוקף ובנצחיות דאיך-סוף. ולאחר הקדמה זו אמר את המאמר הנ"ל — ד"ה כמים הפנים לפנים.

וע"פ סיפור זה, נמצא, שהמאמר הראשון שאמר רבנו הזקן לאחר צאתו ממאסרו — הי' ביום השלישי לצאתו, דהיינו כ"א כסלו.

ב. דובר כמ"פ, על יסוד מאמרי רו"ל, שכל סיפור, ובפרט סיפור מאורע שאירע עם הנשיאים, וביחוד סיפור שסיפרו הנשיאים, הוא הוראה בעבודה:

תוכן הקדמת המאמר הי' בענין "מבקשי פניך", הבקשה דפנימיות א"ס, שישנה גם אצל בחי' "יעקב", אנשים פשוטים, שבהם מאיר בחי' "סלה", נצחיות א"ס. וזהו גם תוכן התחלת המאמר ד"ה כמים הפנים לפנים — המשכת הפנימיות.

והיינו, שכאו"א צריך לבקש בעצמו את הפנימיות שלו, ולפעול בדרכי קירוב לגלות זאת ("ארויסמאָנען") אצל הזולת, שגם אצל הזולת יתעורר הפנימיות שלו, בחי' סתים שבנשמה, שהיא בבחי' "סלה" — שקשורה עם תוקף ונצחיות א"ס. וכמ"ש בתניא* "וכולי האי ואולי יתן ה' בלב אחיהם כמים הפנים וגו'".

ובענין זה צריכה להיות העבודה — לעורר את הפנימיות שבו, בחי' סתים שבנשמה, המתקשרת על ידי "סתים דאורייתא" עם "סתים דקוב"ה", ועי"ז היא בבחי' "סלה", חזקה בתוקף ונצחיות דא"ס.

וע"י התעוררות הפנימיות שבו — יש לפעול בדרכי קירוב גם על יהודי נוסף, ואפילו על אנשים פשוטים ("יו"ד עקב"), לעורר את הפנימיות ובחי' סתים שבנשמה שבהם, ולקשרם ע"י "סתים דאורייתא" — היא תורת החסידות — עם "סתים דא"ס", שיהיו בבחי' "סלה" כנ"ל.

ג. בא' משיחות י"ט כסלו¹⁰ אמר כ"ק מו"ח אדמו"ר, שמשך הזמן

(9) ראה זח"ג עג, א.

(10) ראה שיחת ש"פ וישלח, י"ט כסלו תש"ו ס"ג (סה"ש תש"ו ע' 17). וש"נ. וראה גם שיחת ח"י אלול תש"ה (סה"ש תש"ה ע' 123).

(6) ע"ח ש"ג פ"ב. פרדס שכ"ג בערכו.

וראה תו"א ר"פ ויצא. ובכ"מ.

(7) ראה גם שיחת י"ט כסלו ס"ב (לעיל ע' 207).

וש"נ.

(8) אגה"ק ס"ב — סד"ה קטנתי.

מח"י אלול, יום הולדת הבעש"ט ורבנו הזקן, מייסדי תורת החסידות, ועד י"ט כסלו, יום גאולת רבנו הזקן ותורת החסידות — הוא המשך של תקופה אחת.

וביאר כ"ק מו"ח אדמו"ר את תוכן פרטי הזמנים שבתקופה זו, הנחלקת לשלשה חדשים (מח"י אלול עד י"ט כסלו) — החודש הראשון, החודש השני (שסיומו ביום כ"ף מרחשון, יום הולדת אביו כ"ק אדמו"ר נ"ע), והחודש השלישי (עד לגמר התקופה — י"ט כסלו).

ד. והנה, בנוגע ליום-הולדת מורנו הבעש"ט בח"י אלול, אמר כ"ק מו"ח אדמו"ר בהתוועדות הנ"ל (די"ט כסלו תרצ"ג¹¹), שהוא יום-הולדת משולש — בגופו, בנפשו וברוחו: בגופו — יום-הולדתו בגופו (בשנת נח"ת), בנפשו — יום התגלות מורו ורבו הק' אליו (בשנת תפ"ד), וברוחו — יום התגלותו (בשנת תצ"ד).

ומזה מובן שעד"ז הוא בנוגע ליום-הולדת רבנו הזקן בח"י אלול, שהרי הבעש"ט ואדמו"ר הזקן ענינם אחד, כמ"ש במכתב הידוע לי"ט כסלו¹² שתורת חסידות חב"ד שייסד רבנו הזקן ("דא"ח אשר הנחילנו אבותינו הק' זצוקלה"ה נ"ע זי"ע"), "היא היא תורת הבעש"ט ז"ל".

ועוד ענין אמר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹³ בנוגע לח"י אלול — שהוא יום החשבון על חודש תשרי, כי, י"ב הימים האחרונים של חודש אלול הם ימי חשבון הנפש על י"ב חדשי השנה, יום לחודש יום לחודש, ונמצא שח"י אלול הוא יום החשבון על חודש תשרי.

והרי ידוע שחודש תשרי אינו חודש פרטי בלבד, אלא הוא חודש כללי, שבו נעשית ההמשכה הכללית על כל השנה, הן בגשמיות והן ברוחניות:

בנוגע לרוחניות — כמבואר בכ"מ¹⁴ שהדין ומשפט שבראש-השנה הוא גם על ההמשכות הרוחניות שיומשכו במשך השנה, כמ"ש¹⁵ "משפט לאלקי יעקב", דהיינו שישנו דין ומשפט על מדת ואופן המשכת אלקות במשך השנה.

ובנוגע לגשמיות — הרי מפורש בכו"כ כתובים שבר"ה הוא הדין ומשפט על ההמשכה הגשמית על כל השנה.

13 שיחת ח"י אלול תש"ג (סה"ש תש"ג

ע' 177. שם ע' 179).

14 ראה לקו"ש ח"ט ע' 292. וש"נ.

15 תהלים פא, ה.

11 לקו"ד שם לב, ב.

12 ט"ז כסלו תרס"ב — אג"ק אדמו"ר

מהורש"ב נ"ע ח"א ע' רנט. וש"נ (נעתק

ב"היום יום" בתחלתו).

וכיון שחודש תשרי הוא חודש כללי, וח"י אלול הוא יום חשבון הנפש על חודש תשרי — הרי מובן, שחשבון הנפש דח"י אלול נוגע על כל השנה כולה. והיינו, שבחשבון הנפש דח"י אלול ותיקון הענינים של חודש תשרי דשנה העברה, תלויים גם כל הענינים שיומשכו בשנה הבאה, בגשמיות וברוחניות.

וע"פ האמור לעיל, שמח"י אלול עד י"ט כסלו הוא המשך של תקופה אחת — מובן, שאם החסירו משהו בהעבודה במשך שלשה חדשים אלו, ובכללם גם בחודש תשרי ובח"י אלול, שהם זמן כללי — אפשר לתקן, להשלים, לשפר ולשכלל זאת ביום י"ט כסלו.

ויתירה מזו — שאפשר לעשות זאת גם בהימים שאחרי י"ט כסלו, עד ליום כ"א כסלו, כדמשמע מהסיפור הנ"ל (ס"א) שסיום הגאולה די"ט כסלו הוא ביום כ"א כסלו.

ה. והנה, תכלית ענין העבודה, שבזה תלוי' ההמשכה על כל השנה, היא — בירור הדברים הגשמיים והחומריים (כמדובר לעיל¹⁶ בארוכה).

וכפירוש מורנו הבעש"ט נ"ע¹⁷ על הפסוק¹⁸ "כי תראה חמור שונאך גו' עזוב תעזוב עמו", שה"חמור" — חומר הגוף — עצמו, צריך לעשות ממנו כלי לאלקות. ולכן עיקר העבודה אינה בלימוד התורה, אלא בקיום המצוות שנתלבשו בדברים גשמיים וחומריים (כמשנת¹⁹ ל'), ובעיקר — בהעבודה ד" בכל דרכיך דעהו"²⁰.

ומטעם זה ראינו בהנהגת נשיאינו רבותינו הק', שמסרו נפשם לא רק על ענינים רוחניים, אלא גם — ובעיקר — על ענינים גשמיים. וכיון ש"צדיקים דומים לבוראם"²¹, הרי כשם ש"לוקחים" את הקב"ה ע"י מצוות מעשיות דוקא, כן הוא בנוגע לההתקשרות עם רבותינו נשיאינו הק', שהיא בעיקר ע"י ענינים גשמיים.

וזוהי מעלת מצוות מעשיות בכלל, ובפרט מעשה הצדקה, ש"שקולה כנגד כל המצוות"²².

16) שיחת י"ט כסלו ס"ד ואילך (לעיל ע' 209 ואילך).
 17) ראה כתר שם טוב בהוספות סכ"א.
 18) משפטים כג, ה.
 19) ונעתק ב"היום יום" כח שבת).
 20) רות רבה פ"ד, ג. וראה ב"ר פס"ז, ה.
 21) במדב"ר פ"י, ה. אסת"ר פ"ו, ב.
 22) ב"ב ט, א. וראה תניא פל"ז (מח, ב).
 ע' 230 ואילך).
 20) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

וזהו מ"ש²³ "פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד", שע"י עבודת הצדקה ("פזר נתן לאביונים") ממשיכים אור הבל-גבול, שהו"ע ("צדקתו עומדת) לעד" — נצחיות א"ס, בחי' "סלה". והיינו, שע"י הצדקה תופסים את העצמות.

וע"פ האמור לעיל, שבי"ט כסלו אפשר עדיין להשלים את העבודה דח"י אלול וחדוש תשרי, שבה תלוי' ההמשכה על כל השנה — הרי ע"י השלמת מעשה הצדקה בחג הגאולה י"ט כסלו (שנמשך עד כ"א כסלו, כנ"ל), ימשיכו את כל ההמשכות דחדש תשרי, על כל השנה כולה, בגשמיות וברוחניות.

* * *

ו. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה פזר נתן לאביונים.

* * *

ז. המאמר הנ"ל הוא מאמר של אדמו"ר מהר"ש משנת תרל"ז, שהתחלתו "הני כ"ו כי לעולם חסדרו"²⁴.

במאמר זה נאמר שנתנית הצדקה צריכה להיות באופן של "בכל מאדך"²⁵ בלי גבול ממש. — זוהי הפעם הראשונה שמצאתי לשון כזה בנוגע לנתנית הצדקה.

כשלמדתי המאמר, הוקשה לי: איך שייך שנתנית הצדקה תהי' בלי-גבול? הרי צדקה ענינה נתנית ממון, או דבר גשמי השווה ממון, ואיך שייך בדבר גשמי "בלי-גבול"?

בשלמא כאשר מדובר²⁶ אודות "בכל מאדך" בנוגע לענין האהבה, אהבה רבה בלי-גבול — מובן הדבר, שהרי אהבה היא הרגש רוחני, ובנוגע להרגש שייך לומר שהוא "בלי-גבול", דהיינו שהרגש האהבה הוא למעלה מהכלים שלו, ולכן לגביו נקרא הרגש זה בשם "בלי-גבול", כיון שהכלים שלו אינם יכולים להכילו.

ואף שהרגש זה הוא בהגבלה לגבי הזולת, דכיון שיש לו כלים רחבים יותר, הרי ההתבוננות וכמו"כ גם ההרגש המסוכב מההתבוננות

23) תהלים קיב, ט. וראה בהמאמר (לעיל

25) ואתחנן ו, ה.

26) ראה תו"א נח ט, א. מקץ לה, ד.

ובכ"מ.

ע' 250 ואילך).

24) פסחים קיח, א.

הם בהגבלה, מ"מ, לגביו נקרא הרגש זה "בלי-גבול" — "בכל מאדך", מאד שלך²⁷, להיותו למעלה מהכלים שלו.

וענין זה מתבטא גם בפועל — בענין דמעות של שמחה²⁸, ובענין הריקודים בשמחת חתונת בנו יחידו (ועד"ז בחתונה סתם), ועד שהרגש זה יכול לפעול כלות הנפש, להיותו למעלה מהכלים שלו.

משא"כ בענין הצדקה, שנותן דבר גשמי — הרי כל סכום שיתן, גם אם יתן את כל אשר לו, הרי זה עדיין בהגבלה — לא רק לגבי הזולת אלא גם לגבי עצמו, שהרי גם הוא (האדם הנותן) עצמו יכול למנות את הממון או להעריך את שווי החפץ שנתן. וא"כ, איך שייך שנתנת הצדקה תהי' בלי-גבול?

ואין לומר שהכוונה היא לההרגש המביא לנתנת הצדקה, שהרגש זה הוא בלי-גבול, כי מלשון המאמר משמע שהצדקה עצמה היא בלי-גבול.

ח. ויש לומר בביאור הענין:

בצדקה ישנם ב' ענינים — הנתינה עצמה והפיוס, כמארז"ל²⁹ "כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפייסו בדברים מתברך ב"א ברכות". ועל הפיוס, שזהו ענין של הרגש, שייך לומר שהוא בלי-גבול. ואין זה דומה לההרגש המביא לנתנת הצדקה (שנתבאר לעיל שאין לפרש בהמאמר שהבלי-גבול היינו בהרגש זה), כי ההרגש המביא לנתנת הצדקה אינו בכלל הצדקה עצמה, משא"כ הפיוס הוא בכלל הצדקה עצמה, שהרי העני מקבל (לא רק את המעות, אלא) גם את הפיוס. ולכן, כאשר הפיוס הוא בלי-גבול — נחשב הדבר שהצדקה עצמה היא בלי-גבול.

ט. וביאור הענין בפרטיות יותר, ובהקדמה — שבנתנת הצדקה ככלל ישנם כמה אופנים:

ישנה נתינת הצדקה במדה ושיעור דמעשר, שהיא "מדה בינונית"³⁰; ישנה נתינת הצדקה במדה ושיעור דחומש, שהיא עין יפה³⁰; וישנה נתינת הצדקה יותר מחומש, כמבואר בתניא³¹ בענין "וחטאך בצדקה פרוק"³², ש"אין לחוש משום אל יבזבו יותר מחומש"³³, דלא מקרי בזבוז ככה"ג מאחר שעושה לפדות נפשו".

27) ראה תו"א מקץ לט, ד. ובכ"מ. טושו"ע יו"ד סרמ"ט ס"א.
 28) ראה תו"א וישלח כו, א. (31) אגה"ת פ"ג (צג, א ואילך).
 29) ב"ב ט, ב. (32) דניאל ד, כד.
 30) רמב"ם הל' מתנות עניים פ"ז ה"ה. (33) כתובות נ, רע"א. וש"נ.

וכל אופנים אלו הם בהגבלה, דאף שנאמר בזה לשון בזבוז ("המבזבוז אל יבזבוז יותר מחומש"), סו"ס הנתינה היא עדיין בהגבלה.

וכשם שנתינת המעות היא בהגבלה — כך גם הפיוס הוא בהגבלה, שהרי ענין הפיוס הוא הרגש צער העני והשתתפות בצערו, ובנתינת הצדקה בכל האופנים האמורים הרגש זה הוא בהגבלה, שהרי מדת ההרגש היא רק עד כדי נתינת סכום זה ותו לא.

ויתרה מזו, שלאמיתו של דבר אין זה אמיתית ענין הפיוס כלל — כיון שבנתינת הצדקה באופן זה לא מתבטא כלל הרגש צער העני, אלא הנתינה היא מצד הרגש עצמו — כיון שיודע מעלת הצדקה, ש"נק' בשם מצוה סתם"³⁴, וכן המעלות הפרטיות בג' אופני הנתינה הנ"ל: "עשר בשביל שתתעשר"³⁵, ועד"ז בנתינת חומש³⁶, וכן כשנותן יותר מחומש בשביל מירוק החטאים — שכל ענינים אלו נכללים במארוז"³⁷ "יותר ממה שבעה"ב עושה עם העני העני עושה עם בעה"ב". וא"כ, אין זה אמיתית ענין הפיוס כלל.

והנה, ישנו אופן נוסף בנתינת הצדקה — שהו"ע המשפט בצדקה³⁸, ששופט את עצמו כמה מוכרח לו, וכל השאר נותן לצדקה, וכמ"ש באגה"ק³⁹ "ולא אמרו" חייך קודמין אלא כשביד אחד קיתון של מים .. אבל אם העני צריך לחם לפי הטף .. כל דברים אלו קודמין לכל מלבושי כבוד כו".

ובאופן זה — הרי נתינת הצדקה אינה במדה ושיעור דמעשר וחומש, או אפילו יותר מחומש, אלא באופן שנותן כל אשר לו.

אבל לאמיתו של דבר, גם נתינה זו היא בהגבלה: לא זו בלבד שהמעות שנותן הם בהגבלה, שהרי גם אם יתן את כל אשר לו אפשר למנות כמה נתן, אלא עוד זאת, שגם הפיוס (הרגש צער העני) הוא בהגבלה, שהרי הרגש זה מתבטא בנתינת כל אשר לו (שהוא שיעור מוגבל, כנ"ל), וא"כ, גם ההרגש עצמו הוא בהגבלה.

י. אמנם, ישנו אופן נוסף בנתינת הצדקה — שאינו חושב כלל אודות עצמו, אלא מיד כשרואה עני, ההנחה הראשונה אצלו היא שעליו

38) ראה סה"מ תרפ"ט ע' 90, ובהנסמן שם בהערה 41.

39) סט"ז (קכד, ב).

40) ב"מ סב, א.

34) תניא פל"ז (מח, ב).

35) שבת קיט, א. וש"נ.

36) חסר קצת (המור"ל).

37) ויק"ר פל"ד, ח. רות רבה פ"ה, ט.

למלאות מחסור העני ככל הנדרש, ואינו חושב כלל אם יש בידו סכום זה או לא.

והיינו, שההרגש שמרגיש את מחסור העני ומשתתף בצערו הוא אצלו בלי-גבול לגמרי, ולכן אין בזה חשבונות כלל. הוא יודע דבר אחד בלבד — עליו להשיג את הסכום הדרוש לעני! אלא מאי, סכום זה אינו ברשותו? — אזי יתייגע כדי להשיגו, וכשיחליט החלטה זו באמת — הרי "יגעת ומצאת תאמין"⁴¹, ובודאי יסייע לו הקב"ה לקיים את מצות הצדקה.

ואופן זה הוא המעלה היותר גדולה במצות הצדקה, שעלי' אמרו חז"ל⁴² "בכל מאדך — בכל ממונך", כיון שצדקה זו היא ענין שבבחי' בלי-גבול.

והיינו, שאע"פ שגם באופן זה נותן סכום מוגבל של מעות (דאף שאין בזה ההגבלה ד"כל אשר לך", שהרי נותן כפי הדרוש להעני, מ"מ, הרי הנתינה עצמה היא בהגבלה, כנ"ל שבדבר גשמי לא שייך שיהי' בלי-גבול), אע"כ, הפיוס והרגש צער העני (שהוא חלק מהנתינה שנותן להעני) הוא בלי-גבול, דהיינו שאינו ענין וכח מוגבל בנפשו, שהרי הוא יוצא לגמרי מכל החשבונות, וא"כ הרי זה "בכל מאדך".

יא. ישנם החושבים:

כיון שבצדקה ישנם שני ענינים, "הנותן פרוטה לעני" ו"המפייסו בדברים", ו"המפייסו בדברים" הוא למעלה מ"הנותן פרוטה לעני", שהרי "הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות והמפייסו בדברים מתברך ב"א ברכות" — א"כ, לשם מה עליו ליתן להעני את הפרוטה? — לא איכפת לו שלא יזכה לברכות הבאים ע"י הנתינה; הוא ייצא ידי חובתו בפיוס בלבד, שהוא ענין נעלה יותר מנתינת הפרוטה, ועי"ז ירוויח שני ענינים: הוא יקיים מצות צדקה (ע"י הפיוס, שהוא למעלה מנתינת ממון), וגם הממון יישאר בכיסו!...

ואפילו להדעה⁴³ שכוונת דברי הגמרא ו"המפייסו בדברים מתברך ב"א" היא דוקא כשהפיוס הוא בהוספה לנתינת הפרוטה — הרי יכול הוא לצאת ידי חובתו גם לפי דעה זו עי"ז שיתן פרוטה אחת, או ח"י פרוטות (כפי שאומרים ב"אמריקא": "ח"י צום לעבן"), ונוסף לזה יפייס

(43) הובא בתוד"ה והמפייסו — ב"ב

(41) מגילה ו, ריש ע"ב.

(42) ברכות נד, א (במשנה). ספרי ופרש"י שם.

עה"פ.

את העני בדברים, ונמצא שקיים "והמפייסו" לכל הדעות, וזוכה לברכות ש"המפייסו בדברים" מתברך בהן, ואילו הממון — נשאר ברשותו! ... אבל מובן שזהו חשבון מרומה ("אָ גענאַרטער חשבון"), שהרי זה גופא שחסר בהנתינה מוכיח שחסר גם בהפיוס.

ובפרט ע"פ מה שנתבאר לעיל שהפיוס צ"ל בלי-גבול — הרי ודאי שענין זה צריך להתבטא בנתינה בלי שום חשבונות, לא מיבעי שאינו עושה חשבונות של מעשר, חומש ויותר מחומש, אלא אפילו אינו עושה חשבון אם סכום זה הוא "כל אשר לו" או יותר מזה, בידעו דבר אחד בלבד — שעליו ליתן לעני כל הדרוש לו.

יב. ידוע במעלת מצות הצדקה, ש"היד המחלקת צדקה" נעשית "מרכבה ממש לרצון העליון"⁴⁴, דהיינו שנעשית מרכבה לספירת החסד דאצילות.

וכדאיאתא בספר הבהיר⁴⁵: "אמרה מדת החסד לפני הקב"ה, מימי היות אברם בארץ לא הוצרכתי לעשות מלאכתי, שהרי אברם עומד ומשמש במקומי", וענין זה הוא לא רק אצל אברהם אבינו, אלא כן הוא בכאו"א מישראל, שכאשר נותן צדקה ה"ה עומד ומשמש במקום חסד דאצילות.

וכשם שבעולם האצילות "לא יגורך רע"⁴⁶ (שהרי אפילו ק"נ דאצילות שהיא קליפה דקה ביותר, אינה שייכת בעולם האצילות עצמו, אלא מעמדה הוא בעולם הבריאה)⁴⁷ — כן הוא גם כשאדם מישראל נעשה מרכבה לאצילות, דאף שבכללות יש לו שייכות לרע, מ"מ, בשעת מעשה הצדקה, הרי למשך זמן זה אין לו שייכות לרע כלל.

ולאמיתו של דבר, הנה בשעה שאדם מישראל נותן צדקה — הרי זה למעלה גם מחסד דאצילות. וכפי שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁴⁸, שבשעה שמדת החסד דאצילות אומרת "לא הוצרכתי לעשות מלאכתי", היא אומרת זאת מתוך עלבון ("מיט אַ שטאַך"), כיון שאין ערוך מעלת החסד דאצילות לגבי מעלת החסד הנעשה ע"י נשמה בגוף כאן למטה.

ועיקר המעלה היא — בשעה שנתנית הצדקה היא באופן של בלי-גבול הנ"ל (ס"י), שעיי"ז מעורר בחי' החסד שלמעלה מהשתלשלות.

סע"ג. וש"נ.

(44) תניא פכ"ג (כח, ב).

(47) ראה לקו"ת שם.

(45) סקצ"א "זח"א בהשמטות רסד, ריש

(48) שיחת י"ט כסלו תרח"ץ ס"ו (סה"ש

ע"ב) — הובא ונת' בפרדס שכ"ב פ"ב.

תרח"ץ ריש ע' 252). וש"נ.

(46) תהלים ה, ה. וראה לקו"ת במדבר ג,

ועל ענין זה נאמר "כי לעולם חסדו":

גם כללות הענין שבאתערותא דלתתא אתערותא דלעילא⁴⁹ — אינו אלא חסד מהקב"ה, שהרי אין ערוך נברא לגבי הבורא, ואין זה אלא חסד חנם מהקב"ה שיהי' באתעדל"ת אתעדל"ע. אבל חסד זה נקרא בשם "חסד" סתם (ולא "חסדו"), כיון שסו"ס יש כאן איזו התדמות בין העבודה להמשכה.

אמנם, התעוררות בחי' מאד שלמעלה ע"י העבודה ד"בכל מאדך", "מאד שלך" — הרי זה "חסדו" שלמעלה מחסד סתם (כמבואר לעיל בהמאמר⁵⁰), להיותו ענין שבאין ערוך לגמרי, שהרי "בכל מאדך" של הנברא הוא באמת בהגבלה (שהרי אין זה אלא "מאד שלך"), ואילו בחי' מאד שלמעלה הוא בלי-גבול באמת.

וזהו "כי לעולם חסדו", שהתעוררות בחי' מאד שלמעלה ע"י העבודה ד"בכל מאדך" היא מצד בחי' "חסדו" שלמעלה מחסד סתם.

יג. ובהנוגע לפועל:

דובר בשיחת י"ט כסלו⁵¹ בענין צדקת ארץ-ישראל ("ארץ החיים"⁵²), שכאור"א יתנדב עבור השיכון שיכנו בעזה"י בכפר-חב"ד. ובכן, יש לזכור שעיקר מעלת הצדקה היא כשהנתינה היא באופן ד"בכל מאדך", בלי-גבול. והענין ד"בכל מאדך" מתבטא גם בהנתינה בפועל, ובכמה פרטים:

(א) הנתינה היא בשמחה ובטוב לבב. כי, כשאדם עורך "חשבונות", אזי לפעמים המסקנא היא שהדבר כדאי, ולפעמים כו', ואינו מבין שלאמיתו של דבר הצדקה היא טובה עבור עצמו, שהרי "יותר ממה שבעה"ב עושה עם העני העני עושה עם בעה"ב"³⁷; אבל כשמסלק את עצמו על הצד לגמרי, וחושב רק אודות הענין עצמו — אזי פשיטא שהנתינה היא בשמחה ובטוב לבב.

(ב) הנתינה היא בלא שום תנאים, כיון שהעיקר הוא הרגש העני ולא הרגש עצמו (כנ"ל ס"י).

(ג) אינו מתחשב עם הסכום שיש ברשותו, אלא עם הסכום הנדרש. וכנ"ל, דכיון שעומד בתנועה ד"בכל מאדך", דהיינו שיצא מכל ההגבלות

51) סל"ז ואילך (לעיל ע' 234 ואילך).

52) ראה תניא אגה"ק סי"ד (קכ, א).

49) ראה זח"א עז, ב. פח, א.

50) פ"ג (לעיל ע' 252).

והחשבונות, והענין נגע עד עצם נפשו — יודע הוא רק דבר אחד, שעליו ליתן את הסכום הנדרש.

ובאותיות פשוטות: הוא לא עושה "חשבונות" כמה יש לו ב"בנק", אלא כותב המחאה ("טשעק") על הסכום הנדרש ממנו, מבלי לחשוב כלל אם יש לו כמה לכסות את ההמחאה או לא.

ולאחר זמן, כש"יתפכח" מהתנועה ד"בכל מאדך", ויבוא לידי התיישבות — אזי יאמר ל"מנהל החשבונות", שכיון שכבר נתן את ההמחאה, אזי כבר "אבוד"... הוא לא יכול לחזור בו, כיון שההמחאה יצאה כבר מרשותו, והיא נמצאת "בי גזא דרחמנא"⁵³, ועכשיו צריך לחפש עצות ודרכים איך ובמה לכסות את ההמחאה.

וכשיעשה כן — בוודאי יורה לו הקב"ה את הדרך לכסות את ההמחאה, כך שההמחאה לא תחזור מה"בנק", ולא יבוא לידי בושה כו'.

יד. חסידים — פקחים הם ("חסידים זיינען דאָך קלוגע")⁵⁴, ולכן היו כמה שבכתבם את הסכום שבדעתם ליתן, ניצלו כבר את ההזדמנות כדי לבקש כמה וכמה ענינים בזכות נתינת הצדקה.

ובכן, מכל האמור לעיל מובן שלא כן הוא הסדר בנתינת הצדקה, כיון שנתינת הצדקה צ"ל בלי שום תנאים ובלי שום חשבונות, אלא באופן ד"בכל מאדך".

הלימוד-זכות היחיד עליהם — הוא ע"פ מאמר הגמרא⁵⁵ "האומר סלע זו לצדקה בשביל כו' הרי זה צדיק גמור",

— יש שמפלפלים ("פשט'לען זיך") וטוענים שיש כאן טעות, וצ"ל "הרי זה צדקה גמורה"⁵⁶. אבל למה לנו להתפלפל כדי להמעיס במדריגתם של ישראל? הגירסא האמיתית היא "הרי זה צדיק גמור" —

וכדברי המפרשים⁵⁷, שהחילוק בין ישראל לגוי, להבדיל, הוא, ש"עכו"ם אינו נותן אלא ע"מ כן ואם לאו מתחרט" ותוהא על נתינת הצדקה, משא"כ "ישראל דעתן לשמים בין יחי' בין לא יחי' אינו מהרהר אחר מדת הדין", כי התנאי אינו אלא מן השפה ולחוץ, אבל בפנימיות לבבו מרוצה הוא ליתן צדקה גם אם לא יקויים התנאי.

(56) ראה פי' רבינו חננאל ר"ה שם.

(57) פרש"י ב"ב שם (ד"ה כאן). ועד"ז בפרש"י ר"ה שם (ד"ה כאן). תוס' שם (ד"ה בשביל). פסחים שם (ד"ה שיזכה).

(53) לשון תז"ל — ר"ה ו, א. וש"נ.

(54) ראה סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 48 ואילך.

(55) פסחים ח, סע"א. ר"ה ד, א. ב"ב

יו"ד, ב.

ובכן, זהו אמנם לימוד זכות, אבל מובן שלא זוהי מעלת ענין הצדקה, אלא נתינת הצדקה צ"ל בלי שום תנאים ובלי שום פניות. כל הענינים שהקב"ה מבטיח בשביל זכות הצדקה — בודאי שהקב"ה ימלאם, אבל בהנוגע אליו — אין הדבר צריך להיות שייך אליו, אלא עליו ליתן בלי שום חשבונות, "בכל מאדך".

טו. וכן הוא גם בנוגע לענין השמחה שבנתינת הצדקה:

הן אמת שגם כאשר נתינת הצדקה אינה בשמחה, הרי זו צדקה, וכדאיתא בספרי⁵⁸ שה"מאבד סלע מתוך ידו ומצאה עני והלך ונתפרנס בה מעלה עליו הכתוב כאילו זכה", והיינו, שאף שנתינתו אינה בשמחה, ואדרבה: הדבר מצער אותו, והוא יושב ומבכה את הסלע שאיבד, אעפ"כ, הרי זו צדקה גמורה; אבל אעפ"כ, מובן, שלא זוהי מעלת הצדקה, אלא נתינת הצדקה צ"ל בשמחה.

ובזה גופא — לא רק לפעול שיהי' רגש השמחה לאחרי שבין כך ובין כך כבר הוציאו מידו את הסכום, שהרי אין בכך חידוש ("דאָס איז קיין אויפטו ניט"), ואין זה אלא חשבון פשוט: כיון שכבר הוציאו מידו את הסכום — הרי מוטב שיהי' בשמחה, שתסייע לו הן בעולם הזה — בנוגע לבריאותו, והן בעולם הבא — בנוגע לקבלת שכר על השמחה; אלא הכוונה היא — שהנתינה עצמה תהי' בשמחה באמת.

וכאמור, אף שגם כאשר חסר ענין השמחה, וגם כשנתינת הצדקה היא בצירוף תנאים, הרי זו צדקה גמורה, והנותן הוא צדיק גמור — מ"מ, חסיד אינו צריך להיות "שוטה"⁵⁴, ועליו ליתן צדקה כמצותה מן המובחר, באופן הנ"ל דוקא.

(כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בדרך צחות:) אמרו רז"ל⁵⁹ "מוטב לי להקרא שוטה כל ימי ולא ליעשות שעה אחת רשע לפני המקום". ובכן, ישנם כאלה שתופסים התחלת המאמר — "מוטב לי להקרא שוטה", דהיינו שמצוה היא להיות שוטה, ומהדרים בזה...

הפירוש במאמר רז"ל זה הוא, שאם אדם "מתעקש" ("שפאָרט זיך"), ורצונו להיות דוקא שוטה או רשע — מוטב לו להיות שוטה מלהיות רשע; אבל יכול אדם לקיים את שני הדברים — להיות גם צדיק (ולא רשע) וגם חכם (ולא שוטה)!...

אתמול קיבלתי מא' רשימה ארוכה בענין סכום הצדקה, והוא כותב

59) עדיות פ"ה מ"ו.

58) תצא כד, יט.

לי, שאם אבטיח לו שיהי' באופן כזה וכזה — אזי יתן יותר, ואם לא — יתן פחות!

ובכן, הנהגה כזו היא בבחינת "מכה אשר לא כתוב בספר התורה"⁶⁰ — שטות כזו אינה נזכרת כלל בתורה: אני בא לעשות לו טובה, ואילו הוא — מתנה תנאי: אם אבטיח לו ענין פלוני ופלוני — מקבל הוא את הטובה, ואם לאו — אין רצונו לקבל את הטובה!...

טז. בנוגע להתנדבות הנ"ל שהתנדבו בי"ט כסלו — הנה נוסף על עצם ענין מעלת הצדקה, גרמו לי בזה נחת-רוח עי"ז שהנתינה היתה בשמחה ובטוב לבב.

— במשך כל הזמן חכיתי לראות סימן שהנתינה היתה בשמחה, עד שקיבלתי מכתב מא', שבו מחשב את כל החשבון כו', ומוסיף, שכאשר הגיע לביתו ודיבר בענין זה עם זוגתו תחי', החליטו שניהם לתת כפליים מהסכום שהערכתי. וזה הי' לי סימן שהענין התקבל בשמחה ובטוב לבב.

ולאחר שא' כבר עשה כן — הרי קל יותר לתבוע ענין זה מכולם, שממנו יראו וכן יעשו, ובהסכמת זוגתם יתנו "כפלים לתושי"⁶¹ על הסכום שהערכתי.

— בנוגע לענין התשובה כותב אדמו"ר הזקן בתניא⁶² שהוא "כמשל חבל הנפסק וחוזר וקושרו שבמקום הקשר הוא כפול ומכופל" (שהו"ע "כפלים לתושי"). וכיון שענין הצדקה קשור עם ענין התשובה, כמבואר באגה"ת⁶³ בענין "וחטאך בצדקה פרוק"³² — הרי גם נתינת הצדקה צ"ל "כפלים לתושי".

ובכדי לבטא שהנתינה היא מתוך שביעות-רצון — יוסיפו עוד הוספה על ה"כפלים לתושי", ובזה יראו שהנתינה היא בשמחה ובטוב לבב.

יז. לפי ידיעה שקבלתי מארץ-ישראל, משמע שמילאו את בקשתי⁶⁴, והכריזו בי"ט כסלו אודות בנין השיכון. וכיון שענין זה ירד כבר לעולם הדיבור ועולם המעשה — צריך להתחיל לחשוב אודות בניית עוד כפר-חב"ד ועוד כפר...

(63) פ"ג (צב, ב ואילך).

(64) ראה שיחת י"ט כסלו סל"ה (לעיל ע')

(233). וש"נ.

(60) תבוא כח, סא.

(61) איוב יא, ו.

(62) אגה"ת ספ"ט.

זהו מענה לאלו העורכים "חשבונות" אודות סכום הממון שנאסף ב"מגבית" די"ט כסלו, ובמילא סבורים הם ש"המלאכה היתה דים גו' והותר"⁶⁵ — יש לדעת שצריכים לבנות עוד כפר-חב"ד ועוד כפר, עד שחסידות חב"ד תתפשט בכל ארץ-ישראל, וגם בחוץ-לארץ, ועד לקיום היעוד "מלאה הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים"⁶⁶.

ויש להוסיף בדיוק לשון הכתוב "כמים לים מכסים":

טבע המים — שהם חודרים גם בחורים וסדקים. וזהו החילוק בין מים לדבר גוש: כאשר מניחים דבר גוש על הארץ — אינו נכנס בחורים וסדקים, משא"כ המים חודרים בכל מקום.

וזהו "כמים לים מכסים" — שאור תורת החסידות חודר בכל חלקי הנפש, גם ב"חורים וסדקים" שצריך לבדקם מהחמץ⁶⁷, גם שם חודר אור תורת החסידות לגמרי ("עס נעמט דורך און דורך").

יח. עתה יש להבהיר ענין נוסף — בנוגע לנתינת הצדקה במוצאי

שבת:

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר⁶⁸, שאביו, כ"ק אדמו"ר נ"ע, לא הי' נותן מעות במוצאי שבת להוצאת הבית. בערב שבת הי' אומר להרבנית: אם זקוקה את למעות במוצאי שבת — טלי עתה, כי במוצאי שבת לא אתן.

— יש קצת פלא בזה, כי, אף שיש מקור לדבר בהנהגות ר' יהודה החסיד⁶⁹, מ"מ, איתא שאין לדבר עד"ז בפירושו⁷⁰. אבל אעפ"כ, כן הי' המעשה.

בוודאי יהיו כמה שירצו להיאחז בהנהגה זו של ר' יהודה החסיד...

ובכן, עליהם לדעת שאין מקום לחשש בזה. ובהקדמה:

פעם⁷¹, בהיותי בווינא, נכנסתי לבית-הכנסת בלילה, ושלשלתי מעות בקופת-צדקה. ניגש אלי אברך — דוקא אברך חשוב ("א פיינער יונגערמאן") — ואמר לי: היתכן שאתם נוהגים כך ("ווי קומט עס צו

(65) ויקהל לו, ז.

וש"נ.

(66) ישע"י יא, ט. וראה רמב"ם הל'

(69) ראה ספר חסידים סקכ"א.

(70) ראה שו"ע יו"ד סוסקע"ט ובנ"כ.

(67) ראה פסחים ח, א. טושו"ע או"ח ר"ס

וראה גם תו"מ שם.

(71) ראה גם תו"מ חט"ו ע' 48 ואילך.

תלא.

וש"נ.

(68) ראה תו"מ — רשימת היומן ע' רפב.

איך"), הרי איתא בכתבי האריז"ל⁷² שנתנית הצדקה היא ביום ולא בלילה?

לאחרי כן, כשהייתי אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר בווארשא, וסיפרתי לו אודות ה"פסק" שקיבלתי — נענה כ"ק מו"ח אדמו"ר ואמר: מסתמא הלה אינו נותן צדקה גם ביום...

ישנם כמה הנאחזים בענינים מעין אלו... ובכן, הלוואי ויהי זה הדבר היחיד שבו הוא עובר על כתבי האריז"ל ועל הנהגות רבי יהודה החסיד!...

ובפרט שהתחלת הענין היתה בי"ט כסלו, וא"כ בודאי אין שום חשש בזה, ויכניסו את הסכום בהקדם האפשרי.

*

יט. המאמרים ד"ה פדה בשלום שנאמר בי"ט כסלו⁷³, וד"ה פזר נתן לאביונים שנאמר בהתועדות זו — מיוסדים על מאמרי אדמו"ר מהר"ש נ"ע משנת תרל"ז.

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר, שפעם, עוד בחיי כ"ק אדמו"ר הצ"צ, היתה התועדות שבה דובר אודות הענין די"ט כסלו — כיצד נראה י"ט כסלו למעלה בגן-עדן, ודובר בענין זה בפרטיות ובארוכה. ובין הענינים שנאמרו בהתועדות זו — היו ענינים שכל הנוכחים שמעו, והיו ענינים שרק יחידים שמעו: יש יחידים ששמעו ענינים אלו, ויש יחידים ששמעו ענינים אחרים, כל אחד מה ששייך אליו.

בסיפור זה לא סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר מי דיבר דיבורים אלו, שבהם לא כולם שמעו את אותם הדיבורים. אבל מסיפור שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר בפעם אחרת, משמע, שענין זה הי' בדיבורים שדיבר אדמו"ר מהר"ש.

וזה דבר הסיפור⁷⁴:

במאמרי אדמו"ר מהר"ש היו ענינים ומילים שלא היו שייכים לתוכן המאמר, אלא היו שייכים ליחידים, ורק אותם יחידים היו שומעים אותם, ואילו כל הקהל לא היו שומעים. וסיים כ"ק מו"ח אדמו"ר, שאביו אדמו"ר נ"ע ביקש מאדמו"ר מהר"ש שיזכה לשמוע את כל המילים של המאמר, גם אלו השייכים רק ליחידים.

73) נדפס לעיל ע' 196 ואילך.

72) ראה נגיד ומצוה (בתפלת שחרית).

74) ראה תו"מ — רשימת היומן ע' שפו.

שער הכוונות ענין תפלת ערבית דרוש א'.

וע"פ האמור בסיפור זה שהי' אצל אדמו"ר מהר"ש "סדר" של דיבורים שנשמעו רק ליחידים — משמע שגם בסיפור הראשון הי' ענין זה בדיבוריו של אדמו"ר מהר"ש.

כ. אדמו"ר מהר"ש הי' אומר⁷⁵: "די וועלט זאָגט אַז אויב מען קען ניט אַרונטער גייט מען אַריבער, און איך זאָג אַז מען דאַרף לכתחילה אַריבער" (העולם סבור שכאשר אי-אפשר לילך מלמטה יש לדלג מלמעלה, ואני סבור שצריכים לכתחילה לדלג מלמעלה).

ואופן זה — ההליכה "לכתחילה אַריבער" — הי' אצלו גם בהנהגת הבית, שהיתה בהרחבה גדולה: שעון זהב, כלי זהב, ואפילו הכלי שמחזיקים בו את ה"סיגריות" — הי' גם מזהב⁷⁶.

— הנהגה זו היתה מיוחדת לאדמו"ר מהר"ש דוקא:

אצל אדמו"ר הזקן — היתה הנהגת הבית באופן דחוק, ואצל אדמו"ר האמצעי — עוד יותר בדחקות⁷⁷. אפילו אצל הצמח-צדק לא היתה ההנהגה בהרחבה (ואדרכה)⁷⁸, ואפילו לטוף ימיו, שאז היתה אצלו עשירות, כידוע שנפלה לו ירושה כו' — מ"מ, גם אז לא היתה הנהגת הבית באופן של עשירות, ואדרכה כו'.

וכידוע⁷⁹, שאחד מחסידי הצ"צ, שהי' "קבלן", הביא פעם מתנה להצ"צ — מזחלת שלג מהודרת ביותר, ואמר לו הצ"צ: אני — אינני זקוק לזה, תן זאת לבני (ונקב בשמו של אדמו"ר מהר"ש), כי ההנהגה באופן של הרחבה היתה אצל אדמו"ר מהר"ש עוד מקטנותו.

גם אצל אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע ואצל בנו כ"ק מו"ח אדמו"ר, היתה ההנהגה משתנית מפעם לפעם ("ווי אַמאָל") — פעם בהרחבה ופעם להיפך⁸⁰.

משא"כ אצל אדמו"ר מהר"ש — הרי בכל הזמנים, גם באותם זמנים שהי' דוחק בממון, היתה ההנהגה בהרחבה גדולה, כמו אצל אחד העשירים היותר גדולים שהיו בימיו.

וענין זה הוא בהתאם להפתגם הנ"ל שהי' אדמו"ר מהר"ש אומר — "מען דאַרף לכתחילה אַריבער".

(78) ראה גם תו"מ ח"ד ע' 24.
(79) ראה תו"מ — רשימת היומן ע' רפה.
וש"נ.

(80) ראה גם תו"מ ח"כ ס"ע 157.

(75) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תריז. וראה גם מכתב כ"ד טבת שנה זו (אג"ק חט"ז ע' רלז).

(76) ראה גם תו"מ חט"ו ע' 323. וש"נ.

(77) ראה גם תו"מ ח"ג ריש ע' 95.

כא. ההוראה מהאמור בנוגע אלינו:

ישנם שני מיני נסיונות⁸¹ — נסיון העניות ונסיון העשירות, כמ"ש⁸² "ראש ועושר אל תתן לי".

ואף ששניהם הם נסיונות, מ"מ, נסיון העשירות טוב ונעים יותר ("בעסער און געשמאקער") מנסיון העניות — לא רק בנוגע לעצמו, אלא גם בנוגע להזולת, שהרי אדם עשיר, אפשר סוכ"ס להוציא מידו מעט מעט, ולבסוף גם הרבה, משא"כ עני — אי-אפשר לפעול אצלו כלום. ולכן יש ללכת "לכתחילה אריבער" — באופן של עשירות, לעשות כלים רחבים, וכאשר הולכים בדרך זו — מסייע הקב"ה, וכל הענינים מתנהלים בהרחבה.

*

כב. יום השבת קשור עם ימי השבוע שלאחריו⁸³.

בשבוע זה מתחילים ימי החנוכה, וידוע⁸⁴ שחנוכה שייך לנתינת הצדקה. וכמ"ש בשו"ע⁸⁵ — והועתק גם ע"י ר' נחמי' מדובראוונא, תלמיד אדמו"ר הזקן (בהשלמותיו לשו"ע אדה"ז⁸⁶) — ש"נוהגין הנערים העניים לסבב בחנוכה על הפתחים". וכן באוה"ת להצ"צ דרושי חנוכה⁸⁷ ישנו מאמר שבו נתבאר הענין ד"וילבש צדקה כשריון"⁸⁸.

ויש לומר בביאור השייכות דצדקה לחנוכה:

ע"י עשיית הצדקה ממשיכים אור הבלי-גבול שלמעלה מהשתלשלות, כנ"ל (סי"ב).

וזהו גם ענינו של חנוכה⁸⁹ — גילוי אור הבלי-גבול, שעל ידו מאירים גם במקום החושך ("משתשקע החמה"⁹⁰), ובאופן ד"מוסיף והולך"⁹⁰, עד שמדליקים שמונה נרות — מעין הגילוי דלעתיד, שאז יהי' כינור של שמונה נימין⁹¹.

*

---

87 רפז, א ואילך.	81 ראה גם תו"מ ח"י"ח ע' 136. וש"נ.
88 ישע"י נט, יז. וראה ב"ב ט, ריש ע"ב.	82 משלי ל, ח.
89 ראה תו"מ סה"מ כסלו ע' קצג ואילך.	83 ראה זח"ב סג, ב. פח, א.
וש"נ.	84 ראה מג"א ופמ"ג ריש הל' חנוכה.
90 שבת כא, ב.	וראה לקו"ש ח"ה ע' 443. וש"נ.
91 ערכין יג, ב.	85 מג"א שם.
	86 סו"ס תר"ע.

כג. עומדים אנו תיכף להתפלל תפלת מנחה דשבת, שבה אומרים "ואני תפלתי גו' עת רצון"⁹², וכדרשת חז"ל⁹³ "אמר דוד לפני הקב"ה .. אומות העולם כשהם שותים ומשתכרין הולכין ופוחזין, ואנו לא כן, אלא אע"פ ששתינו ואני תפלתי וגו'".

ובכן, אם א' המסובים נטל "משקה" יתר על המדה והשתכר — תבוא עליו ברכה...

ויהי' זה "עת רצון", כך, שיפעלו שגם מצד "אלקים" — מדת הדין — יהי' "ברב חסדו"⁹⁴.

92) תהלים סט, יד.

93) מדרש הובא בטוואו"ח סרצ"ב. שו"ע

ע' שיג). 94) ראה ריש וסוף ד"ה ואני תפלתי

תרצ"ד (סה"מ קונטרסים ח"ב שיא, א ואילך).

אדה"ז שם ס"ג. וראה פתיחתא דאיכ"ר יז.

תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 162 ואילך).

שבלי הלקט סי' קכו בשם רש"י (בס' הפרדס